

Mitropolitul Kievului, Petru Movilă, marele militant cultural și bisericesc de nivel mondial

Anton BUTEIKO,
Ambasadorul Extraordinar și
Plenipotențiar al Ucrainei în România

Istoria oricărei țări are personalități puternice a căror influență asupra dezvoltării patriei este resimțită nu numai de către contemporani, dar și pe parcursul unui timp îndelungat, veac după veac. Pentru Ucraina, o astfel de personalitate este Mitropolitul Kievului, Petru Movilă, teolog marcant din prima jumătate a secolului al XVII-lea, mare militant cultural și bisericesc al Ucrainei, al Europei și al întregii lumi, promotor al culturii umaniste, om cu un adevărat spirit european.

De numele lui Petru Movilă este legată mișcarea puternică a renașterii naționale, bisericești și culturale în Ucraina, încercările de a învinge dezbinarea seculară a Bisericilor creștine. Cariera lui strălucitoare de militant cultural și bisericesc a coincis cu vremuri furtunoase, de luptă a ucrainenilor pentru identitatea națională și religioasă, pentru propria organizare de stat.

Moldovean prin origine, european prin educație și ucrainean prin apartenența culturală, Petru Movilă, cu puterea talentului său și activitatea sa energică, a ocupat pe drept un loc de onoare în galeria marilor personalități din epoca Renașterii.

Polemica privind revendicarea personalității sale chiar dacă nu a depășit niciodată, din fericire, cadrele pur teoretice, este total inoportună. Noi, toți, trebuie să fim recunoscători: Ucrainei – Moldovei, României pentru că a născut un astfel de om talentat; Moldova, România și Ucraina – Poloniei pentru acordarea posibilității lui Petru Movilă de a dobândi o educație europeană strălucită; Moldova, România, Polonia și Europa întregă – Ucrainei pentru că tocmai pe pământul ei îmbelșugat a înflorit geniul lui Petru Movilă.

Cercuri largi științifice, culturale și religioase nu numai din Ucraina, ci și din Franța, Rusia, Moldova, România, USA, Canada, precum și din alte multe țări, organizații, centre internaționale apreciază unanim măreția acestui militant bisericesc care, depășind timpul, a acționat pentru viitor, în interesul poporului ucrainean, dar și al întregii lumi europene ortodoxe.

Petru Movilă a fost nu numai un martor și participant la marile năzuințe de libertate ale poporului ucrainean, dar a devenit și una dintre călăuzele spirituale. Cunoscutul poet ucrainean, publicist și savant din secolul al XX-lea, E. Malaniuk a remarcat, pe bună dreptate, că Academia Kievo-Movileană, înființată de Petru Movilă, a fost un laborator al ideii statale. Învîngînd stereotipuri medievale negative, Petru Movilă și-a putut afirma cuvîntul său nou, a demonstrat metode noi la toate nivelurile vieții religioase, educative și culturale.

Devenind mitropolit, el a atras atenția asupra lăcașurilor sfinte ruinate, martore ale trecutului glorios al poporului ucrainean. Prin voința sa și mijloacele materiale personale s-au ridicat din ruină celebrele biserici – *Deseatinna*, *Sofia Kieveană*, „*Isus Mântuitorul*” și „*Sfîntul Mihail*” precum și alte monumente ale Ortodoxiei din timpurile Rusiei Kievenne.

Fiind o personalitate intelectuală de talie europeană, Petru Movilă a fost conștient că viitorul Ucrainei depinde în mare măsură nu numai de înțelegerea de către poporul său a experienței istorice proprii, dar și de racordarea acestuia la valorile europene generale. O realizare de apogeu a fost crearea unei instituții de învățămînt de tip european – *Colegiul Kievo-Movilean* (ulterior *Academie*), care a devenit un centru proeminent de știință și cultură nu numai pentru Ucraina, dar și pentru toată Europa Răsăriteană. Introducerea îndrăzneată de către Petru Movilă a limbii latine pentru un uz larg, științific și cultural, a înlesnit pentru poporul ucrainean, precum și pentru alte popoare, accesul la cele mai remarcabile opere din patrimoniul spiritual al omenirii.

Încă unul dintre domeniile activității lui Petru Movilă a fost activitatea editorială. Sub conducerea lui Movilă, în una din cele mai puternice tipografii din Ucraina de la Mănăstirea Lavra-Pecerska s-au editat cărți prin care se popularizau ideile umaniste, se favoriza folosirea limbii ucrainene vii și a tradițiilor picturii și graficii ucrainene. Toate acestea au fost întemeiate pe o convingere profundă a lui Petru Movilă că fiecare Biserică trebuie să se bazeze, în primul rînd, pe tradițiile poporului în mijlocul căruia ea activează.

Petru Movilă este unul dintre militanții bisericești care deja la începutul secolului al XVII-lea a început să caute căile de înțelegere dintre diferite ramuri creștine, a devenit inițiatorul măsurilor pentru depășirea crizei ce se crease în Ortodoxia creștină și al consolidării doctrinare a Bisericii Ortodoxe, a organizat elaborarea și editarea unor cărți fundamentale pentru lumea ortodoxă – *Catehism*, *Trebnic*, *Slujebnic* și altele, care până astăzi prezintă o mare importanță bisericească și culturală.

Această enumerare parțială a meritelor Mitropolitului Petru Movilă atît față de Ucraina, cît și față de întreaga lume demonstrează cît de motivate sunt tradiția de a numi o perioadă întregă a sublimității spirituale din istoria națională a Ucrainei – „epoca movileană” și decizia sesiunii a 28-a a Conferinței Generale UNESCO (Paris, 1995) de a comemora jubileul acestui om deosebit la un nivel internațional.

În cadrul Colocviului științific internațional consacrat aniversării a 400 de ani de la nașterea lui Petru Movilă, care a avut loc pe 5 noiembrie 1996 la sediul UNESCO de la Paris, au intervenit cu discursuri reprezentanții din Ucraina,

Franta, Canada, Irlanda, Germania și alte state. „Petru Movilă a fost cunoscut ca un teolog remarcabil, iluminist, umanist, organizator, reformator și, îndeosebi, inițiatorul reînnoirii naționale și culturale a Ucrainei. Multiplele sale proiecte, pe care el le-a năzuit spre a fi duse la îndeplinire, au avut o natură strategică și au fost îndreptate spre viitor. Astfel a fost, de exemplu, ideea lui privind o Europă unită precum și a unirii între Vest și Est... Patrimoniul spiritual și educativ lăsat de Petru Movilă mărturisește rolul său excepțional în procesul național, european și mondial de dezvoltare, precum și despre unitatea de nedespărțit a ideilor și acțiunilor”, – se remarcă în discursul care a fost rostit de directorul Oficiului de artă și acțiuni culturale al UNESCO, Madlen Gobeil, în numele UNESCO și al directorului General Federico Maior.

În martie 1996 la Kiev a avut loc Conferința științifică internațională „*Petru Movilă și contemporaneitatea*”. Cercetarea fundamentală și publicarea lucrărilor lui Petru Movilă continuă. În scopul acesta, pe lângă Institutul de Filozofie al Academiei Naționale de Știință a Ucrainei, a fost creat un grup special de științecercetare care deja a publicat cărțile *Fenomenul Petru Movilă*, respectiv *Petru Movilă – teolog, militant de cultură și biserică* și pregătește pentru editare și alte lucrări.

Comemorând pe Mitropolitul Petru Movilă, Muzeul de istorie a religiei din Lvov a produs o medalie ceramică, iar viața și activitatea Mitropolitului sunt popularizate pe larg de mass-media. A fost creat cu acest prilej un film documentar despre Petru Movilă.

La 12 decembrie 1996, la Kiev a avut loc proclamarea solemnă a canonizării lui Petru Movilă ca sfânt al Bisericii Ortodoxe. În spiritul comuniunii și canonicității, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a recunoscut în anul 1997 canonizarea Sfântului Mitropolit Petru Movilă de către Biserica Ortodoxă din Ucraina și l-a înscris în calendar cu data de prăznuire 22 decembrie.

Mitropolitul Kievului, Galіției și al Rusiei întregi, Petru Movilă, care s-a născut în familia unui domnitor moldovean, Simion Movilă, deși și-a petrecut aproape toată viața în afara hotarelor patriei natale – Moldova, a susținut relațiile de rudenie, bisericesti și culturale cu ambele principate – Moldova și Valahia. Devenind mitropolit în Biserica Ucraineană, a venit în ajutorul patriei sale natale pentru ridicarea ei culturală. Activitatea lui neobosită este un exemplu real de prietenie, de cooperare, de bună vecinătate între țările și popoarele noastre de-a lungul istoriei.

Exemple privind cooperarea strânsă au fost relațiile apropiate ale Kievului cu Moldova și Valahia prin deschiderea de școli, dăruirea de tipografii pentru mănăstirile moldovene și valahe, prin asistență în editarea primelor cărți și publicarea cărților traduse din limba ucraineană. La invitația domnitorilor valahi și moldoveni, profesori ucraineni și tipografi de la Kiev au lucrat în instituțiile de învățământ locale, au contribuit la organizarea activității culturale și iluministe. Prin activitatea lui Petru Movilă, în anul 1640, la Iași, a fost fondat un colegiu după exemplul celui de la Kiev, pentru predare fiind trimiși profesori ucraineni în frunte cu Sofronie Pociatki.

Despre influența cărturarilor ucraineni scriu atât cercetătorii români, cât și ucraineni. În special, P. Panaitescu și I. Oghienko menționează că domnitorul valah Matei Basarab și-a trimis în 1635 soli la Kiev să procure o tipografie. Movilă le-a dăruit o tipografie cu toate utilajele necesare și l-a trimis pe tipograful său Timoftei Verbițki cu mai mulți lucrători care au instalat tipografia în Dovge Pole (actual Câmpulung). Doi ani mai târziu, Movilă i-a trimis o tipografie prietenului său care a fost instalată la Mănăstirea Govora. În 1641 Petru Movilă trimite o tipografie în Moldova Domnitorului Vasile Lupu (P.P. Panaitescu, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila. Archevêque de Kiev dans les Principautés roumaines*, Paris, 1926, p.17; I. Oghienko, *Istoria tiparului ucrainean*, Lvov, 1925, p. 364-365).

Au avut loc și schimburi de vizite la nivel de Biserici. În anul 1629, Mitropolitul Moldovei, Varlaam, a efectuat o vizită la Kiev. În februarie 1645, Petru Movilă a vizitat Moldova, sosind la Iași pentru a o cununa pe fiica Domnitorului Vasile Lupu, Maria, cu Ianuș Radziwil. Cea mai bună caracteristică a influenței culturale a Kievului asupra pământurilor românești, după părerea noastră, este prezentată în *Istoria Bisericii Române*, cu binecuvântarea Patriarhului Iustinian, în care se evidențiază: „De la făclia de cultură aprinsă la Kiev am primit și noi lumina, care după câțva timp o să ilumineze ca o rază de nestins și la alte popoare ortodoxe vecine” (vezi *Istoria Bisericii Române*, vol. II, București, 1958, p. 10).

Depășind vremurile, acest prinț moldovean și mare ierarh ucrainean a acționat global, gândind în perspectivă, atât în interesele poporului ucrainean, cât și ale întregii lumi ortodoxe europene. O recunoaștere expresivă a acestui fapt este și proclamarea canonizării Mitropolitului Petru Movilă de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.